

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ

ประเทศไทยมีการแบ่งพื้นที่ลุ่มน้ำหลักออกเป็น 25 ลุ่มน้ำ โดยแบ่งเป็นลุ่มน้ำย่อย 254 ลุ่มน้ำ ครอบคลุมพื้นที่กว่า 511,361 ตารางกิโลเมตร กระจายอยู่ในทุกภาคทั่วประเทศ ในส่วนของภาคใต้ ประกอบด้วยลุ่มน้ำหลัก 5 ลุ่มน้ำ ได้แก่ ลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออก (ฝั่งอ่าวไทย) ลุ่มน้ำภาคใต้ ฝั่งตะวันตก (ฝั่งอันดามัน) ลุ่มน้ำตาปี ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และลุ่มน้ำปัตตานี สำหรับพื้นที่ลุ่มน้ำ ภาคใต้ฝั่งตะวันออกประกอบด้วยพื้นที่ลุ่มน้ำ 26,353 ตารางกิโลเมตร กระจายอยู่ใน 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 จังหวัดชุมพร ส่วนที่ 2 จังหวัดสุราษฎร์ธานีและจังหวัดนครศรีธรรมราช ส่วนที่ 3 จังหวัด สงขลา และส่วนที่ 4 จังหวัดนราธิวาส

จังหวัดสงขลาอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำหลัก 2 ลุ่มน้ำด้วยกันคือ ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ซึ่งครอบคลุม พื้นที่ 12 อำเภอในจังหวัดสงขลา 2 อำเภอในจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดพัทลุงทั้งจังหวัด และลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออก (อ่าวไทย) ครอบคลุมพื้นที่ 4 อำเภอในจังหวัดสงขลา ได้แก่ อำเภอ จะนะ อำเภอเทพา อำเภอนาทวี และอำเภอสะบ้าย้อย โดยกระจายอยู่ในพื้นที่ 40 ตำบล 360 หมู่บ้าน ลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออกจังหวัดสงขลา มีลักษณะพื้นที่เป็นภูเขาสูงต่ำสลับกับบริเวณแนว เทือกเขา ถัดมาเป็นพื้นที่ราบ ที่ราบลุ่มและพื้นที่ชายฝั่งทะเล โดยมีแหล่งต้นน้ำมาจากเทือกเขาสันกา ลาศรีบริเวณอำเภอนาทวีและอำเภอสะบ้าย้อย ไหลผ่านและออกสู่อ่าวไทยบริเวณอำเภอจะนะและ อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา โดยมีลำคลองที่สำคัญออกสู่ปากอ่าวไทย 4 สาย ได้แก่ คลองเทพา คลอง ตูยง คลองสะกอม และคลองนาทับ ลักษณะพื้นที่ดังกล่าวมีระบบนิเวศและทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ เกิดเป็นแหล่งชุมชนกระจายอยู่บริเวณริมน้ำตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ พื้นที่ส่วนใหญ่ในลุ่มน้ำภาคใต้ ฝั่งตะวันออก จังหวัดสงขลาเป็นพื้นที่เกษตรกรรมมีอาชีพหลักด้านการเกษตร เช่น ทำสวนยางพารา ทำสวนผลไม้ ทำนา เลี้ยงสัตว์และประมง

ลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออกจังหวัดสงขลา อยู่ในพื้นที่ชายแดนติดกับจังหวัดปัตตานี ยะลา และประเทศมาเลเซีย ซึ่งประกอบด้วย อำเภอจะนะ อำเภอเทพา อำเภอนาทวีและอำเภอสะบ้าย้อย ดังภาพประกอบที่ 1 โดยพื้นที่ทั้งสี่อำเภอเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ด้านความมั่นคงควบคุมกับสามจังหวัด ชายแดนภาคใต้ ตามประกาศในพระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ.2551 พื้นที่นี้จึงยังไม่ได้รับการสนับสนุนการพัฒนาในระดับชุมชนมากนัก โดยหากกล่าวถึงการพัฒนาระดับ พื้นที่ลุ่มน้ำในจังหวัดสงขลา พบว่า ส่วนใหญ่เป็นโครงการพัฒนาที่เกี่ยวกับระบบสังคมและระบบนิเวศ ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเพียงพื้นที่เดียว โดยไม่ได้ให้ความสำคัญกับพื้นที่ลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออกมาก นัก ทั้งที่บริเวณดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพสูงในการพัฒนา เห็นได้จากการที่มีชุมชนหนาแน่น มี ทรัพยากรที่สมบูรณ์ และเป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ เช่น โรงแยกก๊าซและทอก๊าซ ไทย-มาเลเซีย โรงไฟฟ้าจะนะ ที่อำเภอจะนะ ด้านชายแดนและการค้าไทย-มาเลเซียที่ตำบลประกอบ อำเภอนาทวี แหล่งทรัพยากรทางทะเล อาหารทะเลและสถานที่พักผ่อนที่อำเภอเทพา เป็นต้น พื้นที่ ดังกล่าวยังเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติขนาดใหญ่ เช่น แหล่งถ่านหินลิกไนต์ในอำเภอสะบ้าย้อยและ เหมืองแร่ดีบุกและหินแกรนิตในอำเภอจะนะ อีกทั้งในระยะเวลาที่ผ่านมาพื้นที่ดังกล่าวได้อยู่ใน แผนการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึกแห่งใหม่ของจังหวัดสงขลาด้วย ทำให้ชุมชนเกิดการขยายตัว การพัฒนา

และการปรับตัวเพื่อรองรับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อชุมชนและต่อสังคม สภาพแวดล้อมที่อาจจะต้องเปลี่ยนไปทำให้วิถีชีวิตของคนในชุมชนต้องปรับตัวเพื่อให้เท่าทันกับบริบทของพื้นที่ที่เปลี่ยนแปลง

การจัดการทรัพยากรให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่ลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออกจังหวัดสงขลา ในบริบทที่มีสถานการณ์ในพื้นที่ความมั่นคงที่ผ่านมาไม่ได้เกิดจากการวางแผนพัฒนาและการมีส่วนร่วมของชุมชน ทำให้ชุมชนท้องถิ่นไม่สามารถเข้าถึงและเข้าใจในแนวทางการพัฒนาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ จึงเป็นปัจจัยส่วนหนึ่งที่ก่อให้เกิดการต่อต้านของชุมชนต่อโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ของรัฐ เพราะแนวทางการพัฒนาที่ผ่านมาแนวทางการพัฒนาของรัฐขาดมิติการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนั้นแนวทางการพัฒนาในอนาคตคือการพัฒนาต้องเกิดจากการวางแผนและมีมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านต่างๆ อย่างจริงจังในการพัฒนาควบคู่กับการขยายตัวของชุมชน โดยชุมชนจะต้องตระหนักและเห็นความสำคัญในการวางแผนชุมชน เพื่อเชื่อมโยงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ในเรื่องระบบนิเวศทรัพยากรที่หลากหลาย เช่น ป่าไม้ น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคและการใช้ที่ดิน ซึ่งมีอยู่ในพื้นที่อาจจะส่งผลกระทบต่อดำรงชีวิตของคนในพื้นที่ได้ ระบบนิเวศที่สมบูรณ์ที่มีทั้งป่าชายเลน ป่าพรุ ทุ่งราบและพื้นที่เขา เป็นปัจจัยพื้นฐานในการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ของคนในชุมชน ปัจจุบันการขยายตัวของชุมชน พื้นที่เกษตรกรรมและอุตสาหกรรมมีปริมาณมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการรุกราน บุกกรุก และทำลายทรัพยากรหลักในพื้นที่ลุ่มน้ำโดยชุมชนมากขึ้นเช่นเดียวกันและไม่ได้มีการจัดการที่ดี

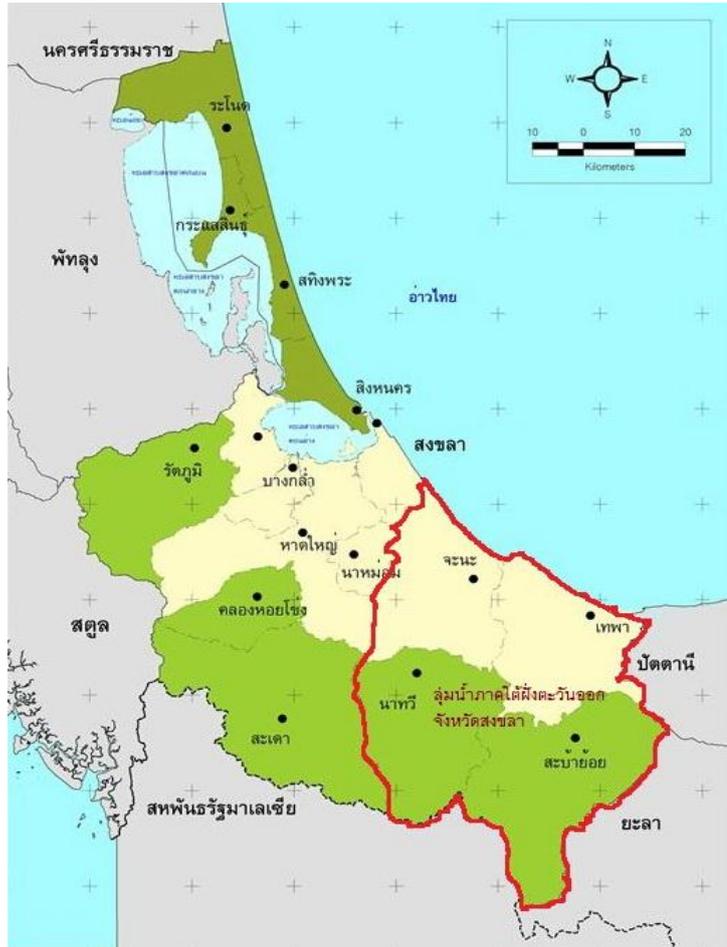
การจัดการลุ่มน้ำในพื้นที่ความมั่นคงจังหวัดสงขลาจะต้องให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาพื้นที่ เพราะถ้าหากว่าชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมน้อยหรือไม่ได้รับทราบและมีส่วนร่วมในการพัฒนาจะทำให้เกิดการต่อต้านได้ หรือหากมีการชักจูงโดยไม่ได้ทำความเข้าใจก็จะทำให้เกิดความเข้าใจผิดได้เช่นกัน พื้นที่ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา ซึ่งประกอบด้วยอำเภอนาทวี นาทวี และสะบ้าย้อย เป็นพื้นที่ตามประกาศพระราชบัญญัติความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ.2551 และพระราชบัญญัติการบริหารราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ.2553 ในขณะเดียวกันพื้นที่นี้ก็เป็นพื้นที่ลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออกด้วย ทำให้การพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมไม่ได้ไปด้วยกัน ทั้งที่อำเภอนาทวีเป็นเสมือนศูนย์รวมของการพัฒนาในพื้นที่และเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมระดับชาติหรือระดับภูมิภาค ซึ่งได้แก่โครงการท่าเรือน้ำลึกและสะพานเศรษฐกิจหรือ "แลนด์บริดจ์" (Land Bridge) สงขลา-สตูล และอุตสาหกรรมต่อเนื่องจากพลังงานในพื้นที่ ปัญหาในเรื่องการทำความเข้าใจและการต่อต้านคัดค้านโครงการหรือแผนพัฒนาจะเกิดขึ้นอีกในอนาคตซึ่งอาจรุนแรงหรือเบาบางกว่าเดิมก็ไม่สามารถคาดคะเนได้ แต่ความเป็นไปได้ในการทำความเข้าใจ ป้องกันและแก้ไขปัญหาเหล่านี้โดยการจัดทำแผนศักยภาพชุมชน (Potential Community Plan) ซึ่งเป็นกระบวนการสังเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน เพื่อนำไปสู่การวางแผนการจัดการแก้ปัญหาที่มาจากความต้องการหรือความคิดเห็นร่วมกันของชุมชนในการพัฒนาต่าง ๆ โดยพิจารณาจากศักยภาพและความพร้อมของชุมชนเป็นหลัก

ปัญหาของการจัดการชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออกจังหวัดสงขลาในอดีตที่ผ่านมาคือไม่ค่อยมีหน่วยงานใดให้ความสำคัญกับพื้นที่ อาจเพราะเป็นพื้นที่ความมั่นคงหรือพื้นที่ความไม่สงบ แต่ในความเป็นจริงพื้นที่นี้มีจุดแข็งคือความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทั้งทะเล ภูเขา แหล่งเกษตรกรรม แหล่งน้ำ แหล่งท่องเที่ยว เขตการค้า และเขตอุตสาหกรรม ตลอดจนมีลักษณะสังคมพหุวัฒนธรรม ที่เชื่อมต่อกับจังหวัดชายแดนภาคใต้และประเทศเพื่อนบ้าน แต่ถ้าหากพิจารณาถึงจุดอ่อนของพื้นที่ก็อาจมีในมิติการใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน หรือพระราชบัญญัติรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรที่ครอบคลุมและบังคับใช้อยู่ แต่ในความเป็น

จริงพื้นที่นี้มีเหตุการณ์ความรุนแรงน้อยกว่าพื้นที่อื่น ๆ มาก นับตั้งแต่เริ่มมีเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ตั้งแต่ปี พ.ศ.2547 เป็นต้นมา จากสถิติของศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ (Deep South Watch) สถานีวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พบว่า เหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ.2547 จนถึงสิ้น เดือนมิถุนายน พ.ศ.2556 ระยะเวลารวม 114 เดือน มีเหตุการณ์ ความไม่สงบเกิดขึ้นรวม 13,434 เหตุการณ์ เป็นผลทำให้มีผู้บาดเจ็บและเสียชีวิตรวมกันทั้งสิ้น 15,956 คน โดยแยกออกได้เป็นผู้เสียชีวิต 5,755 ราย และบาดเจ็บ 10,201 ราย (ศรีสมภพ จิตรภิมย์ศรี และ รอมฎอน ปันจอร์, 2556) และเมื่อพิจารณาจากสถิติการเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบทั้งหมดและการบาดเจ็บล้มตายในระหว่างเดือนรอมฎอนตั้งแต่ปี 2547-2556 พบว่า เหตุการณ์ความรุนแรงในเดือนรอมฎอนปี 2556 นั้นลดต่ำลงจากปีก่อนหน้านี้ กล่าวคือ จาก 99 เหตุการณ์ในปี 2555 จนถึง 86 ครั้ง ในปี 2556 ระดับของการบาดเจ็บสูญเสียก็ยังต่ำลงด้วย จาก 150 ครั้ง ใน ปี 2555 มาเป็น 134 ครั้ง ในปี 2556 (ศรีสมภพ จิตรภิมย์ศรี และแอนเดอริส เองวอลล์, 2556) ในช่วงต่อมาเหตุการณ์ในพื้นที่ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา ได้ลดลงอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่เดือนตุลาคม 2553 เกิดเหตุขึ้นเพียง 1 ครั้ง ที่อำเภอจะนะ ในเดือนพฤศจิกายน 2553 เกิดขึ้น 2 ครั้ง ที่อำเภอนาทวีและสะบ้าย้อย ในเดือนธันวาคม 2553 เกิดขึ้น 1 ครั้ง ที่อำเภอเทพา และในเดือนมกราคม 2554 เกิดขึ้น 1 ครั้ง ที่อำเภอจะนะ ส่วนในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์-มีนาคม พ.ศ. 2554 พบว่า ยังไม่มีเหตุการณ์เกิดขึ้นในพื้นที่ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา (www.south.isranews.org) แต่สำหรับเหตุการณ์ความสงบก็มีส่วนในประเด็นที่เกิดจากความมั่นคงและลดน้อยลงมากในปัจจุบัน ซึ่งกรณีล่าสุดเมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2556 นั้นก็ไม่ได้มุ่งเป้าไปที่ประชาชนในพื้นที่ เพียงแค่สร้างสถานการณ์ในด้านเศรษฐกิจเท่านั้น (ศรีสมภพ จิตรภิมย์ศรี และรอมฎอนปันจอร์, 2556) ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเช่นนี้จึงพอจะประเมินได้ว่าชุมชนท้องถิ่นได้ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในการดูแลรักษาความสงบ ดังนั้น พื้นที่ดังกล่าวจึงมีความจำเป็นที่ควรเร่งทำความเข้าใจให้โอกาสแสวงหาความรู้ และพัฒนาแก่กลุ่มคนหรือชุมชนให้มีความเท่าทันและต่อยอดแนวทางในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น แต่ในขณะเดียวกันหากปล่อยให้พื้นที่ถูกละเลยหรือมองข้ามการพัฒนา อาจทำให้นำไปสู่ปัญหาได้ ผู้วิจัยเชื่อว่ากระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชนท้องถิ่นจะเป็นคำตอบของชุมชนและเป็นแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาพื้นที่ซึ่งสามารถขยายผลต่อไปในพื้นที่อื่นๆ ได้

การวิจัยครั้งนี้มีพื้นที่ศึกษาอยู่ในเขตพื้นที่ 16 ตำบล ใน 4 อำเภอ ของจังหวัดสงขลา ได้แก่ อำเภอจะนะ เทพา นาทวีและสะบ้าย้อย เนื่องจากเป็นพื้นที่ชายแดนที่อยู่ในพื้นที่ความมั่นคงและอยู่ในเขตลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออกจังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีผลกระทบในการพัฒนาโดยตรงจากโครงการขนาดใหญ่ของรัฐ งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาความต้องการ ความพร้อมในการพัฒนาชุมชน ความสนใจการใช้ทรัพยากรของชุมชน ความต้องการและความพร้อมในการพัฒนาชุมชน การตั้งรับ การปรับตัว การกำหนดทิศทางการพัฒนาพื้นที่ การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนการใช้ทรัพยากรของชุมชนและแผนรองรับการเปลี่ยนแปลงของชุมชนที่ไม่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชุมชนท้องถิ่น โดยมุ่งหวังว่าการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในการจัดการพื้นที่ลุ่มน้ำของชุมชนนี้จะเป็นส่วนหนึ่งของความร่วมมือของชาวบ้านในชุมชนผ่านการแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะทิศทางการพัฒนาของชุมชน มีส่วนร่วมในการกำหนดพื้นที่ บทบาทและแนวทางในการพัฒนาชุมชน เพื่อเป็นฐานในการสร้างความร่วมมือในพื้นที่ ให้การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นกำแพงในการต้านทานแนวความคิดที่ไม่ดีแก่ชุมชนและประเทศชาติ สร้างคุณค่าให้แก่ชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่นเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคมความ

สนใจของชุมชนท้องถิ่นและภาครัฐต่อการพัฒนาพื้นที่ เพื่อให้ชุมชนสามารถดำรงชีวิตตามวิถีของตนเองได้อย่างเหมาะสม และมีการจัดการทรัพยากรอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน โดยประสานองค์รภาคีในพื้นที่ เพื่อบูรณาการและจัดทำแผนชุมชนพื้นที่ลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออกจังหวัดสงขลา

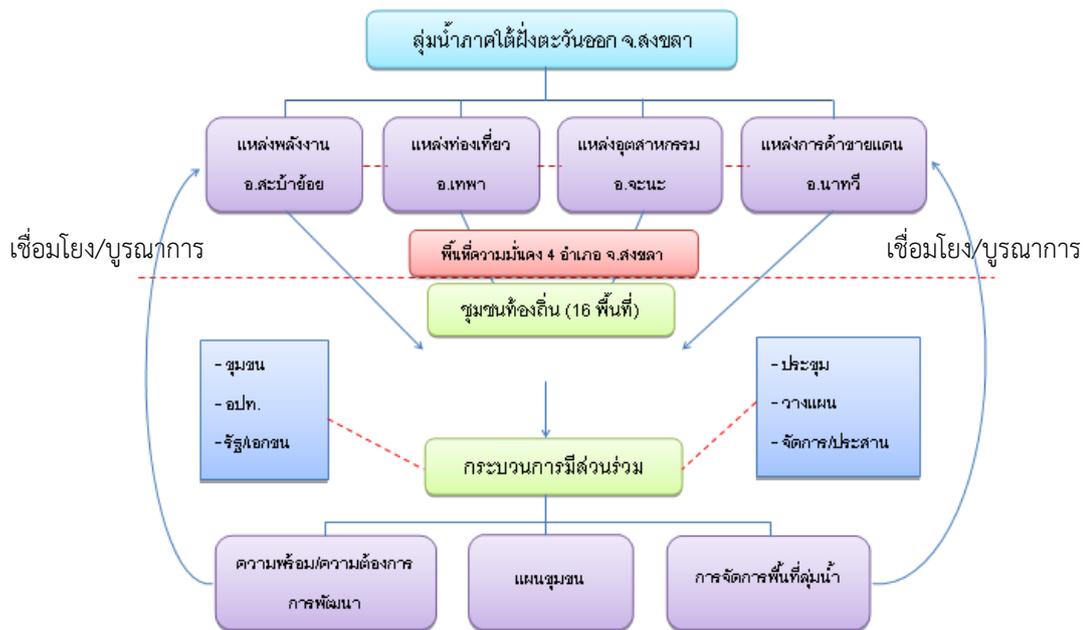
ภาพประกอบที่ 1 พื้นที่ลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออกจังหวัดสงขลา

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาการใช้ทรัพยากร ความต้องการและความพร้อมในการพัฒนาของชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่ความมั่นคงจังหวัดสงขลา
- 2) เพื่อศึกษากระบวนการจัดทำแผนชุมชนและการจัดการพื้นที่ลุ่มน้ำอย่างมีส่วนร่วม
- 3) เพื่อเสนอแนะรูปแบบกระบวนการประสานความร่วมมือและบูรณาการจัดการพื้นที่ลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออกจังหวัดสงขลา

1.3 กรอบแนวคิดการวิจัย

พื้นที่ลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออกจังหวัดสงขลา ประกอบด้วย 4 อำเภอ ซึ่งมีศักยภาพในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ได้แก่ อำเภอสะบ้าย้อย (แหล่งพลังงานลิกไนท์) อำเภอเทพา (แหล่งท่องเที่ยวทางทะเลและการประมง) อำเภอจะนะ (แหล่งอุตสาหกรรมขนาดใหญ่และโรงงานอุตสาหกรรม) และอำเภอนาทวี (แหล่งขยายการค้าชายแดน) ซึ่งพื้นที่เหล่านี้เป็นพื้นที่ที่ถูกประกาศให้เป็นพื้นที่ความมั่นคงเช่นเดียวกันจังหวัดปัตตานี ยะลาและนราธิวาส ทำให้ที่ผ่านมามีหน่วยงานใดให้ความสำคัญกับการทำงานภาคประชาสังคมในชุมชนท้องถิ่นเท่าที่ควร ทำให้ชุมชนในพื้นที่เหล่านี้ขาดโอกาสให้การจัดการชุมชนของตนเอง ทั้ง ๆ ที่พื้นที่นี้มีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์และแต่ละพื้นที่ล้วนมีศักยภาพในการพัฒนาของตนเอง ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญกับพื้นที่นี้และได้ตระหนักถึงการจัดการทรัพยากรในลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออกที่เป็นแหล่งต้นน้ำที่ให้ชุมชนใน 4 อำเภอนี้ได้ใช้ประโยชน์โดยเข้ามาศึกษาความพร้อมและความต้องการการพัฒนาในแต่ละพื้นที่ การมีส่วนร่วมทำแผนชุมชนและวางแนวทางการจัดการลุ่มน้ำโดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการในการพัฒนาและการแก้ไขปัญหาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ดังภาพประกอบที่ 2

ภาพประกอบที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย

1.4 ระเบียบวิธีวิจัยและแผนการดำเนินการ

1.4.1 ระเบียบวิธีวิจัย

1.4.1.1 การวิจัยเอกสารโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลใน 3 ด้าน ได้แก่

1. ข้อมูลพื้นที่ลุ่มน้ำ ได้แก่ ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออกจังหวัดสงขลา ลุ่มน้ำย่อยเทพา-นาทวี จำนวนพื้นที่ ชุมชน ตำบล และพื้นที่เกี่ยวข้อง

2. ข้อมูลแผน ได้แก่ แผนชุมชน แผนพัฒนาตำบล แผนการป้องกันภัย แผนพัฒนาจังหวัด กลุ่มจังหวัดภาคใต้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและนโยบายรัฐที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่

3. ข้อมูลระดับการพัฒนาและความต้องการพัฒนา ได้แก่ ดัชนีชี้วัดระดับการพัฒนาและความต้องการ ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานของชุมชน และการวิเคราะห์ศักยภาพการพัฒนาในพื้นที่ (SWOT)

1.4.1.2 กระบวนการเสริมพลังและสร้างการเรียนรู้แก่พื้นที่เพื่อนำไปสู่การจัดทำ

แผนชุมชน

1. ร่วมกับชุมชน สภาองค์กรชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อชี้แจงและจัดตั้งทีมงานศึกษาข้อมูลร่วมกับพื้นที่

2. สสำรวจ รวบรวม ข้อมูลพื้นฐานชุมชนและทรัพยากรในชุมชน วิเคราะห์จัดทำฐานข้อมูล แผนที่ชุมชน และสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมของพื้นที่

3. รวบรวมข้อมูลศักยภาพชุมชนและการแก้ปัญหาชุมชนจากชาวบ้านและผู้เกี่ยวข้องในแต่ละพื้นที่เพื่อเป็นข้อมูลในการประชุมเชิงปฏิบัติการในพื้นที่

4. วิเคราะห์สถานการณ์ภาพ เชื่อมโยงแก้ไขปัญหาที่เป็นความต้องการของพื้นที่

5. จัดอบรมให้ความรู้ด้านการจัดการทรัพยากรของชุมชนระดับพื้นที่ เพื่อให้ชุมชนได้รับรู้และสร้างสำนึกร่วมในการดูแลฐานทรัพยากรดั้งเดิมของชุมชนที่ชุมชนต้องการ

6. จัดอบรมให้ความรู้เรื่องการจัดทำแผนชุมชนในระดับชุมชน/ตำบล เพื่อให้ชุมชนได้กำหนดทิศทางในการเตรียมความพร้อมต่อการพัฒนาและให้สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่

1.4.1.3 การทำแผนชุมชน

1. ร่วมกับชุมชน สภาองค์กรชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดทำแผนชุมชนเพื่อแก้ปัญหาชุมชนและปัญหาทรัพยากร โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเสนอแผนการแก้ปัญหาของชุมชน

2. นำแผนชุมชนไปบูรณาการปรับใช้กับแผนท้องถิ่น

1.4.1.4 การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม

1. สัมภาษณ์ผู้บริหารองค์กรท้องถิ่น 1 คน นักวิชาการในพื้นที่ 2 คน เจ้าหน้าที่ของ อปท. 1 คน กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน 2 คน ผู้นำชุมชนและชาวบ้านในชุมชน พื้นที่ละ 2 คน รวมพื้นที่ละ 8 คน ในประเด็นความต้องการและความพร้อมในการพัฒนาพื้นที่

2. สนทนากลุ่มเพื่อร่วมกันวิเคราะห์และหาแนวทางในการจัดการพื้นที่ ศักยภาพของพื้นที่ การจัดการลุ่มน้ำ โดยมีผู้นำจากชุมชน ชาวบ้านในชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ปราชญ์ชาวบ้าน นักพัฒนา นักวิชาการและผู้เกี่ยวข้องด้านอื่น ๆ ประมาณ 7-10 คน

1.4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การสังเคราะห์ข้อมูลจากพื้นที่ เพื่อร่วมกันจัดทำแผนชุมชนในการจัดการลุ่มน้ำ รวมถึงการกำหนดพื้นที่พัฒนาของโครงการขนาดใหญ่ที่อาจเกิดขึ้นในชุมชน

2. ประชุมเชิงปฏิบัติการในระดับพื้นที่เพื่อร่วมกันเสนอแนะและหาแนวทางการจัดการพื้นที่ และบูรณาการร่วมกันระหว่างชุมชน องค์กรท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3. ประชุมเพื่อนำเสนอผลการศึกษา แนวทางการจัดการพื้นที่ลุ่มน้ำและการบูรณาการข้อมูลพื้นที่ระดับลุ่มน้ำ

1.4.3 เกณฑ์การคัดเลือกพื้นที่

การคัดเลือกพื้นที่วิจัย โดยเป็นพื้นที่ลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออก จ.สงขลา ที่อยู่ในเขตความมั่นคง ใน 4 อำเภอ ประกอบด้วย อ.จะนะ อ.เทพา อ.นาทวี และ อ.สะบ้าย้อย ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์และวิธีการได้มาซึ่งพื้นที่ศึกษาประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. เป็นพื้นที่ที่จังหวัดสงขลาได้กำหนดวางแผนพัฒนาในด้านที่เหมาะสมกับศักยภาพ 5 ด้านหลักของการพัฒนาพื้นที่ ได้แก่ด้านอุตสาหกรรม การเกษตร การท่องเที่ยว การค้าชายแดนและแหล่งพลังงาน

2. เป็นพื้นที่ที่มีการใช้ที่ดิน มีการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการประกอบกิจการ หรือ มีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่มีศักยภาพในการพัฒนาพื้นที่

3. มีกลุ่มองค์กรชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สนใจและสามารถประสานการเข้าร่วมด้วยดีในกระบวนการวิจัยตลอดโครงการ

4. เป็นพื้นที่ที่มีการกระจายตัวอย่างเหมาะสมในกลุ่มอำเภอพื้นที่ศึกษา จากเกณฑ์การพิจารณาที่กำหนดไว้จึงได้กำหนดเลือกพื้นที่ 16 ตำบล ใน 4 อำเภอที่อยู่ในเขตความมั่นคง จังหวัดสงขลา ซึ่งถือเป็นตัวแทนด้านศักยภาพพื้นที่ของแต่ละอำเภอ ได้แก่

- อำเภอจะนะ พื้นที่ที่มีการส่งเสริมอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ได้แก่ ตำบลลิงชัน ตำบลป่าชิง (ตำบลสะกอม) ตำบลนาทับ และตำบลบ้านนา

- อำเภอเทพา พื้นที่ที่มีทรัพยากรทางการประมง การเกษตรและการท่องเที่ยว ได้แก่ ตำบลสะกอม ตำบลเทพา ตำบลปากบาง และตำบลลำไพล

- อำเภอนาทวี พื้นที่เกษตรกรรมและมีการค้าชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ ตำบลประกอบ ตำบลทับช้าง ตำบลสะท้อนและตำบลนาทวี

- อำเภอสะบ้าย้อย พื้นที่ที่มีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติทางด้านพลังงานขนาดใหญ่ ได้แก่ ตำบลทุ่งพอ ตำบลเขาแดง ตำบลคูหา และตำบลสะบ้าย้อย

1.5 แผนการดำเนินงานโครงการ

แผนการดำเนินงาน	2555			2556				
	ส.ค.- ก.ย.	ต.ค.- พ.ย.	ธ.ค.- ม.ค.	ก.พ.- มี.ค.	เม.ย.- พ.ค.	มิ.ย.- ก.ค.	ส.ค.- ก.ย.	ต.ค.- พ.ย.
1. ตรวจสอบเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	←→							
2. เรียบเรียงกรอบแนวคิด ทฤษฎี		←→						
3. สร้างเครื่องมือและทดสอบเครื่องมือ		←→						
4. เก็บรวบรวมข้อมูลระดับพื้นที่		←→						
5. การประชุมเชิงปฏิบัติการพื้นที่			←→					
6. ตรวจสอบและเตรียมวิเคราะห์ข้อมูล					←→			
7. วิเคราะห์ข้อมูล						←→		
8. สัมภาษณ์ และ focus group				←→				
9. ประชุมนำเสนอผลการศึกษา						←→		
10. เขียนรายงานการวิจัย							←→	
11. สรุป-จัดทำรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์								←→